

Nominasjonstekst Attraktiv by-prisen 2019:

Spørsmål: Hva er gjort for å skape aktivitet og trivsel i byen/stedet. Hva er spesielt bra?

Hva er gjort for å øke attraktiviteten og få flere besøkende til stedet. Er det etablert fleire eller andre tilbud enn før som trekker folk, som gjør det hyggeligere å være der? Flere boliger i sentrum, bedre kollektivtrafikk, økt aktivitetstilbud? Er det noen spesielle plangrep som er gjort? Utbyggingsavtaler? Avtaler med næringslivet?

Bygdebyen Voss —Bygd for sterke opplevingar

Regionsenteret Vossevangen har gjennom dei siste åra gjennomgått ei stor forandring. Bybildet vert endra både som følgje av enkeltståande prosjekt i offentleg og privat regi, og med ny sentrumsplan (under arbeid) som legg dei strategiske, langsiktige føringane for Vangen. Det har vore ein klår satsing på sentrum frå regionalt og kommunalt hold; samtidig som dei store infrastrukturprosjekta som ny gondol/kontorbygg/hotell ved kollektivknutepunkt, ny vidaregåande skule, nytt kommunalt bibliotek- og kulturhus samt nytt badeanlegg har blitt etablert, har det både på privat og offentleg initiativ blitt rusta opp viktige byrom (Sverres plass, samt Utrågata og Vangsgata). Voss gymnas har blitt totalrenovert og supplert med idretthall samstundes som ærverdige Voss landsgymnas frå starten på 1900- talet er bevart. Nye bustader er bygd i sentrum og nyskapande næringsverksemd med base i (ekstrem)sport- og naturturisme har blitt etablert.

Voss kommune har vore framoverlent i utviklinga. Dei har i ein hektisk periode med kommunesamanslåing (med Granvin herad) og revidering av samfunns- og arealplan for kommunen sett i gang arbeid med ny områdeplan for Vossevangen. Dei har bemanna opp med kompetent arbeidskraft og satt i verk tiltak (nokre midlertidige) i byrom for å skape byliv i og entusiasme for sentrum, parallelt med arbeidet med dei meir tidkrevjande samfunns- og arealplanane. Og dei har i tillegg i løpet av dei siste 10-15 åra lagt til rette for å utvikle to store skidestinasjonar, Bavallen og Myrkdalen fjellandsby. Dette er heilt sentralt for å skape aktivitet og få fleire besøkjande til Voss.

Knutepunkt Voss

Utvikling av stasjonsområdet er det største enkelttiltaket i sentrum i overskødeleg framtid, og er eit felles prosjekt mellom kommunen, Statens vegvesen, Hordaland fylkeskommune, Bane Nor, NSB og ROM eigedom. Frå starten tilbake i 2010 har intensjonen frå alle parter vore å utvikle stasjonsområdet til å bli ein del av- og supplere eksisterande sentrum på ein funksjonell og estetisk tiltalende måte. Stasjonsområdet skal i tillegg til å bygge opp under bærekraftige mobilitetsløysingar, spegle Voss sine bygnings- og landskapsmessige kvalitetar, og skape ein viktig tilkomst til sentrum frå vest.

Den nye gondolen som vil stå ferdig til sommaren, startar på Voss stasjon og ender på Hangurstoppen 820 meter over havet, er 2000 meter lang og vil frakta over 1000 passasjerar per time kvar veg. På Hangurstoppen vert det bygd ein ny restaurant og områder for leik, rekreasjon, paragliding og trim, sommar som vinter.

Prosjektet har vore eit spleiselag mellom kommunen, fylkeskommunen, Innovasjon Norge, ROM eigedom og private aktører. Kommunal prosjektleiar Torbjørg Austrud peiker på fleire moment som avgjørande for gjennomføring; alle som hadde interesser og mynde i knutepunktet deltok i styringsgruppe og prosjektgruppe (med toppleiing – beslutningar i styringsgruppa var forankra og endeleg), *entusiasme* og *engasjement* hos alle frå dag 1, stabilitet og kontinuitet i prosjektleiing og styringsgruppe gjennom heile prosjektperioden, alle kostnader var fordelt likt mellom deltakarane i heile planfasen, og til sist at ROM eigedom/Bane Nor heldt tak i prosjektet heile vegen.

Levande kulturminne

Store deler av bebyggelsen på Vossevangen har i dag stor verdi som kulturminne, og store deler av sentrum er avmerkt i Riksantikvarens NBI-register. Vangskyrkja frå 1277 står som eit landemerke i vest, saman med Voss stasjon og Fleischers hotell som begge vart reist på slutten av 1800-talet.

Mykje av den historiske trehusbebyggelsen gjekk tapt under bominga under 2.verdskrig, og nye Vangen vart gjenreist med reguleringsplanen frå 1946, signert Arne Berg og den lokale arkitekten Leiv Tvilde. Planen var del av "Brente staders regulering". Bystrukturen frå den gong er enno intakt, og det meste av bebyggelsen er oppført i mur og står som han vart bygd på 1950- og 60-talet. Strukturen er eit godt bilete på tradisjonell gjenreisingsarkitektur. Ny bebyggelse er nennsamt innpassa blant eksisterande bygg i sentrum, og støtter opp om Vangen som eit attraktivt handels- besøk- og bustadområde, kor landskapet og de bygningsmessige kulturminna fortsatt får spille hovudrollen som identitetsberande element.

Festivalbygda

Festivalane Vossajazz og Ekstremsportveko er internasjonalt anerkjente, og nyttar Vossevangen som ein viktig arena for formidling/konkurransse og kontakt med publikum. Men òg andre kulturinstitusjonar som Osafestivalen, folkemuseet Mølstertunet, Finnesloftet frå 1300-tallet og det nokså nybygde bibliotek- og kulturhuset (2011) sentralt på Vangen, er med på å sette Voss på kartet i ein regional og nasjonal kontekst.

Spørsmål: Hva kan andre byer og tettsteder lære av dette?

Erfaringsoverføring og info om hva andre kommuner gjør, letter arbeidet for andre. Hva har denne kommunen/byen/stedet gjort som er nyttig for andre?

Det har vore ein langsiktig, strategisk planlegging gjennom ein mangeårig satsing på sentrum - Vossevangen - gjennom både enkelståande prosjekt i offentleg og privat regi, og kommunens arbeid dei siste tå åra med sentrumsutvikling, fleire nye områdeplanar for offentleg areal og ny sentrumsplan. Det har vore ein viktig strategi å engasjere innbyggjarar og sette i verk trivselsskapande tiltak (nokre eventbaserte og midlertidige) i

byrom for å skape byliv i og entusiasme for sentrum, samtidig som dei store infrastrukturprosjekta nemnt ovanfor har blitt etablert.

God prosjektstyring og grundig kunnskapsgrunnlag

Voss kommune har hatt kontinuitet og faglege ressursar over lang tid. I tillegg er arkitekt Elisabeth Lillegraven særskilt tilsett av kommunen for å koordinere arbeidet med sentrumsplanen. I forkant av oppstart av sentrumsplanen utarbeida ho ein byromsanalyse (2017) med fokus på korleis eksisterande plasser og stader vart brukt. I arbeidet med sentrumsplanen er det utarbeidd eit breitt kunnskapsgrunnlag. Mellom anna har kommunen fått laga ein kulturhistorisk DIVE-analyse, som underlag for fortettingsstrategien de ønsker for sentrum. Med fleire enkelståande viktige bygg i sentrum, samt at store deler av Vangen ligg inne i NB!-område, var det viktig å ha et oppdatert og grundig kunnskapsgrunnlag å navigere etter, før alle brikkene i planen skal leggst. Hordaland fylkeskommune og fylkeskonservator har aktivt støtta kommunen gjennom prosessen, både med fagleg rådgjeving og økonomisk støtte (HNN-midlar) til DIVE-analyse, samt moglegheitstudia (paralleloppdrag) og midlertidige tiltak i byrom (skeisebane på Tinghusplassen).

Fortetting med kvalitet

Det har vore gjennomført to paralleloppdrag med prekvalifisering kor til saman 5 ulike arkitektkontor deltok. Det eine oppdraget tok føre seg hele sentrum (avgrensa av sentrumsplanen), og såg på moglegheiter for fortetting og utvikling/transformasjon av enkeltområder. Det andre oppdraget var for ei gitt, sentral tomt som kommunen sjølv eig og ønsker bustadutvikling. Begge oppdraga innebar nyskapande og breie medverkjingsprosesser, kor eit eige «byutviklingskontor»: Bygdelab'en var viktig som arena.

Forandring frydar

Fleire planar og prosjekt som har betydning for Vangen som attraktiv tettstad har vore satt i gong og gjennomført dei seinaste åra:

- Plan for Vangstunnelen som leiar E16 utanom sentrum, vedtatt 2002 og opna 2013.
- Plan for sentrum vedtatt 2003 som la grunnlaget for opparbeiding av torg og miljøgate (begge ferdigstilt 2006) og parkeringshus midt i sentrum, under barneskolens uteområde (ferdigstilt 2015).
- Plan for strandareal langs Vangsvatnet (vedtatt 2012), som legg grunnlag for etablering av offentlege aktivitetsområder. Pumptrack og tufteløype er etablert og skatepark under planlegging.
- Plan for Skulehaugen (vedtatt 2013), utvikling av eksisterande gymnas med nye utdanningsprogram og ny idrettshall (ferdigstilt 2017)
- Plan for kollektivknutepunkt (vedtatt 2013), utvikling av ny gondol trafikknutepunkt (ferdistilles 2019), nytt hotell (ferdistilles 2020) og kontorbygg 2021.

- Fleire fortetningsplaner for bustader. (3 større bustadkompleks midt i sentrum bygd ut frå 2015 til i dag)
- Plan for sentralidrettsanlegget er i prosess. Sentralidrettsanlegget ligg midt i sentrum tett opp til barneskule, ungdomskule, vidaregåande skule og offentleg parkområde med store kvalitetar. Planen legg grunnlag for å samordne all aktivitet i området på ein god måte med fokus på barn og ungdom. Nytt badeanlegg som opna 2018 ligg inne i området.

Parallelt med utvikling av ulike planar, har kommunen tatt grep for å betre forholda for mjuke trafikantar og minske bilkøyering lokalt. Som nemnt ovanfor var parkeringshus midt i sentrum, nært Vangsgata (miljøgata/handlegata) viktig for å redusere trafikk inn i sentrum, og eit nytt ved knutepunktet skal byggast. Køyrebaner er fjerna til fordel for rekreasjon på Sverresplass og farten er redusert til 30 km/h gjennom sentrum. Sverresplass har vore eit belasta byrom med mykje trafikk da E16 gjekk gjennom sentrum. Det vart lagt til rette for midlertidig skøytebane på Tinghusplassen (2018) og det har blitt køyrt skispor på Prestegardslandet (strandarealet 2019), eit viktig rekreasjonsområde i sentrum. Eit anna viktig trivsels- og folkehelseiltak er etablering av en aktivitets- og treningspark, også lokalisert på Prestegardslandet (2018). Voss Aktivitetspark er støtta med 400 000kr gjennom Unike regionale utviklingsprosjekt og viste seg å vere eit tiltak som vart svært populært i lokalsamfunnet.

Vossajazz og Ekstremsportveko både nyttar og profilerer Vossevangen gjennom godt samarbeid med kommune og private aktørar. For kommunen er festivalane viktige leverandørar av byliv og identitet både mens dei er i gang og som merkevarebyggjer på lengre sikt.

Ei så stor utvikling som Vossevangen har gått i gjennom dei seinare år, er berre mogleg gjennom eit utstrakt samarbeid på tvers av offentleg sektor og i samarbeid med næringsliv og sivilsamfunn. Voss kommune har sikra viktige rekkefylgjekrav i reguleringsplanar og tatt i bruk utbyggingsavtalar som eit middel for å få til gode løysingar for fellesskapet. Det vert nytta i både bustadutvikling og anna næringsutvikling. Kommunen har ei frikjøpsordning for parkering, og jobbar og med ei frikjøpsordning for fellesareal, eit grøntfond. Dette er viktige middel for å kunne styre viktige fellesinteresser og få til gode fellesløysingar.

Spørsmål: Hvordan har innbyggerne fått være med på å utvikle byen eller stedet? Hva slags medvirkningsprosesser har vært gjennomført?

Når innbyggerne får delta i utvikling av stedet sitt, skapes tilhørighet, stolthet og levende lokaldemokrati. Vi vil vite hvordan kommunens innbyggere, barn, unge, voksne, eldre, gutter, jenter, nabolag, interessegrupper etc har blitt involvert og fått medvirke.

Voss kommune har vore innovative og ekstroverte i prosessen med å utvikle Vossevangen til ein kompakt og attraktiv tettstad. Administrasjonen har hatt eit nokså samla kommunestyre i ryggen i arbeidet med å kanalisere kompetanse og økonomiske verkemiddel inn mot kommunesenteret dei seinaste åra. Kommunen har aktivt søkt dialog med næringsliv og sivilsamfunn, så vel som statlege og regionale mynde gjennom både tradisjonelle infomøter og nyskapande medverknadsprosessar. Gjennom å engasjere ulike arkitektkontor med sterkt fokus på medverking i fleire parallelloppdrag, har kommunen fått mange gode diskusjonar og innspel gjennom prosessen, og ikkje minst visjonsbilete for framtida som eit godt utgangspunkt for å forme ei spanande framtida på Vangen.

Etablering av *Bygdelab* (2018) i eit tomt butikklokale på bakkeplan i Uttrågata ble både en øving i å komme i dialog og i å formidle funn undervegs. Men etableringa var òg viktig for å aktivere lokalar på bakkeplan som av ulike årsaker blir ståande tomme over ein periode. Bygdelaben hadde faste opningstider for publikum, det vart halde verkstader knytt til sentrumsutvikling der, det vart vist utstilling av innkomne forslaga til utvikling, både frå verkstedsdeltakarar og dei meir bearbeida forslaga frå dei ulike arkitektane, det vart halde folkemøter der og andre tverrfaglege møter. Bygdelaben var ein viktig arena for å engasjere dei unge. Det var ein kjekk plass for skuleklasser å besøke og ein fekk mange gode innspel og synspunkt gjennom direkte dialog med ungdommen.

Kommunen har og gjennomført effektiv og innovativ brukarmedverknad gjennom digital medverknad. Med bistand frå rådgjevingskontoret Leva Urban vart det hausten 2018 gjennomført ei stor spørjeundersøking som kombinerte innbyggarane sine meininger med digitale system og kart. Med å nytte denne forma for medverknad når ein ut til andre aldersgrupper og andre personar, og fangar ofte opp positivt engasjement i større grad enn kva ein gjer i dei tradisjonelle medverknadsprosessane. Resultata som kom fram i undersøkinga er veldig nyttig kunnskap å ta med i vidare arbeid, og vart mellom anna nytta aktivt inn i moglegheitstudia som vart utarbeidd same haust.

Kommunen har ein veldig sterk identitet som er skapt med bakgrunn i lange tradisjonar, spanande natur og dyktige og innovative vossingar! Kommunen fekk god drahjelp av Destinasjon Voss og Voss kommune si satsing på merkevarebygging som eit attraktiv bu- og besøksmål, gjennom si prisbelønte reklamekampanje i 2010, som vant *Merket for god design*. Med nyord som *Vossaspa*, *Vossabling*, *Vossasmil*, kombinert med bilete av stedstypiske element som fossefall, bunadssylv og smalahove, har dei synt kvalitetar på staden med eit humoristisk tilsnitt som har blitt omfamna av lokalbefolkninga og vidareutvikla i lokal kontekst i åra etterpå.